

2-TOM, 10-SON

❖ UY XO'JALIKLARNI DAROMADLARINI OSHIRISHDA
TADBIRKORLIK O'RNI.

Hamidov Diyorbek Jo'ra o'g'li

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti iqtisodiyot va axborot texnologiyasi fakulteti
moliya va moliyaviy texnologiya yo'nalishi 2-kurs 222-guruh talabasi.

Annotatsiya: Ushbu maqolada Uy xo'jaliklari daromadlarini oshirishda tadbirkorlik
foliyatini o'rnini haqida bayon qilingan.

Kalit so'zlar: Mamlakat, tadbirkorlik, uy xo'jaligi, barqoror model, natija
bozor,iqtisodiyot.

O'zbekiston deb ataluvchi bizning hudud nafaqat sharq balki butun dunyoda tadbirkorlik sohasida yetakchilik qilmoqda.Iqtisodiyotni taroqqiyot va kambag'allikni qisqartirish vazrligi huzurida Mahallada ishlash va tadbirkorlikni rivojlantirish agintlik, mahallada aholi bandligini ta'minlash va kambag'llikni qisqartirish masalalari boyicha. Uy xo'jaligi o'zining daromad manbayiga ega bo'lgan bir kishidan ham iborat bo'lishi mumkun.Uy xo'jaligi moliya munosabatlaridan tashqarida bo'lishi mumkin emas, u doimo uy xo'jaligigi nisbatan uning tashqarisida bozor subektlari bilan yuzaga keluvchi munosabatlarga kirishadi. Uy xo'jaliklari moliyasining ijtimoyi-iqtisodiy mohiyati uning funksiyalari orqali namoyon bo'ladi. Uy xo'jaliklari moliyasi quyidagi funksyalarni bajaradi:

- 1.Taqsimlash;
- 2.Tartibga solish;
- 3.Nazorat;
- 4.Investitsiya.

Bugungi kunda mamlakatimizda kambag'likni qisqartrish, insonlar yashash darajasini yanada yaxshilash, barqoror rivojlanish bo'yicha bir qator chora – tadbirlar, strategiyalar,konsepsiyalar ishlab chiqmoqda. Jumladan 2022-2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyoti strategiyasiga muvofiq 2026-yil oxiriga qadar mamlakatda kambag'allik darajasini ikki barobarga kamaytirishda rejalashtirilmogda.

Kambag'alikni qisqartirishning bosh omili sifatida tadbirkorlikni rivojlantirish, xususan,oilaviy tadbirkorlikni kichik biznes,yakka tartibdagi tadbirkorlik, o'zini-o'zi band qiishi xizmat qiladi. Shundan kelib chiqib, tadbirkorlikni yanada rivojlantrish yo'nalishlari

2-TOM, 10-SON

olib borilmoqda. Uy xo'jaliklari tamonidan amalga oshiriladigan xarajatlari quyidagi asosiy guruhlarga bo'linadi. Shaxsiy iste'mol xarajatlari, soliqlar va boshqa majburiy to'lovlar, pul Jamg'armalari va omonatlar. Uy xo'jaliklari xarajatlarini kelgusi tavsif uchun turkumlashning boshqacha. Uy xo'jaliklari budjetining xarajatlar qismini uchta asosiy bo'linga bo'lib nazarida tutadi.

1. Majburiy to'lovlar.
2. Iste'mol xarajatlarlar.
3. Pul omonatlari.

Bozor iqtisodiyoti sharoitida har bir xonadon ma'lum iqtisodiy resurslarga egalik qiladi. Ulardan samarali foydalanib, tirkchilik vositasi sifatida daromad keltiradi. Qishloq xojalikligi Mahsulotlari sotish, ishlab chiqirilgan maxsulotlar va xizmatlar, mulkiy daromatlar, davlat bujedidan olinadigan ichtimoiy to'lovlar va boshqalar. Uy xo'jaliklarining yalpi daromadi - pul daromadlari, oziq-ovqat mahsulotlarining natura shaklidagi tushumlari hamda davlat va korxonalar tomonidan natura shaklida beriladigan imtiyozlar, subsidiyalar, sovg'alar, to'plangan jamg'armalar bundan mustasno. Yalpi daromad ustunlik qiladi pul daromadlari, uy xo'jaligi o'z xarajatlarini qoplashi kerak bo'lgan pul miqdorini ifodalaydi. Pul daromadlari quyidagi manbalardan shakllanadi: 1) uy xo'jaligi a'zolarining mehnat shartnomalarini bajarish jarayonida olingan ish haqi, shuningdek mukofotlar, doimiy ish haqiga qo'shimchalar, ish beruvchilar tomonidan ijtimoiymadaniy maqsadlar uchun to'lovlar: nafaqalar, transport xizmatlari uchun to'lovlar, vaucherlar va boshqalar; 2) tadbirkorlik faoliyatidan olingan foyda, dividendlar, qimmatli qog'ozlar va depozitlar bo'yicha foizlar, ijara haqi va boshqalar ko'rinishidagi daromadlar; 3) pensiyalar, nafaqalar va byudjetdan va byudjetdan tashqari ijtimoiy jamg'armalardan boshqa to'lovlarning davlat ijtimoiy to'lovlari. 4) boshqa tushumlar sug'urta tovonlari, mulkni sotishdan olingan daromadlar va boshqalar. Ular milliy ishlab chiqarishni ta'minlovchi resurslar yoki mehnat omili xizmatlaridan oldin ishlab chiqarish omillaridan olingan daromadlar. Uy xo'jaliklarining jamg'armalar darajasini belgilovchi muhim omil bu uning daromadlari hajmidir. Daromad qancha ko'p iste'mol qilinsa, shuncha kam qismi jamg'armalarga tushadi. Boshqa tomondan, agar iste'mol qilingan va jamg'arma o'rtasidagi nisbat o'zgarishsiz qolsa, jamg'arma darajasiga uy xo'jaligi olgan daromad miqdori ta'sir qiladi. Yuqorida aytilganlar bizga uy xo'jaliklarining ixtiyoriy daromadlari va iste'molga cheklov moyilligi jamg'armalar darajasiga ta'sir qiluvchi asosiy omillar degan xulosaga kelishimizga imkon beradi. Ular, o'z navbatida, uy xo'jaligi uchun ichki va tashqi sabablar guruhi bilan belgilanadi. Xulosa qilib aytadigan bo'lsak uy xo'jaliklari iqtisodiy faoliyatning asosiy sub'ektlaridan biri bo'mjlib, uning natijalari nafaqat alohida iqtisodiy

2-TOM, 10-SON

birlikning, balki butun mamlakat aholisining farovonligini belgilaydi. Uy xo'jaliklari mamlakat yalpi ichki mahsulotini yaratishda faol ishtirok etmoqda. Uning o'sishi butun ijtimoiy-iqtisodiy tizimning dinamikasini ta'minlaydi. Uy xo'jaliklari mamlakat iqtisodiyotiga eng to'g'ridan-to'g'ri ta'sir qiladi, ammo shunga qaramay, bozor munosabatlarining boshqa sub'ektlarining ta'siri ham katta va shubhasizdir. Yuqoridagi qayd qilinganlardan kelib chiqqan holda jamiyatda aholining daromatlariga qarab tabaqalanshuv mavjud, degan xulosa qilish mumkin degan xulosa qilish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Belozеров S.A. «Uy xo'jaliklari daromadlari» iqtisodiy kategoriyasining mazmuni. Pulning jamiyatdagi ijtimoiy-iqtisodiy roli // Xalqaro ilmiy-amaliy konferentsiya materiallari - Sankt-Peterburg, 2006. – 380 b.
2. Savitskaya G.V. Iqtisodiy faoliyat tahlili: Darslik. 3-nashr. - M.: INFRA-M, 2005.
3. Savitskaya G.V. Iqtisodiy faoliyat tahlili: Darslik. 3-nashr. - M.: INFRA-M, 2005.
4. Savchuk V.P. Korxonaning moliyaviy boshqaruvi. - M.: BINOM. Bilimlar laboratoriyasi, 2003.
5. Kaplan R. Uy xo'jaligi moliyasi: Rossiya moliya bozoriga ta'siri / Moliyaviy biznes, 2005 yil 3-son. - 63-73-betlar.
6. IQTISODIYOT VA TADBIRKORLIK Toshkent "o'qituvchi"2004 kitob.

